

“Pozitív kisugárzás”

2024.05.17.

Az Érdi Lengyel-Magyar Kulturális Egyesület idei tanulmányi kirándulása Galíciába vezetett. Az utunk nem kezdődött zökkenőmentesen, hiszen a busz szélvédője már az odafelé vezető úton köfelverődést kapott és az időjárás is esősnek bizonyult. Azonban a kilátás gyönyörű volt, mint mindig. Szikszónál a szerencsések láthattak a buszból I. Vilmos 34. gyalogezred turulos emlékművét. Elhaladtunk a szepesi vár és Szepesváralja mellett, áthaladtunk Csütörtökhelyen és a Kapi várat is láthattuk messziről.

A lőcsei programunk előtt Bazsóné Megyes Klára és VERNYIK ANETT is ismertettek előzetes információkat a kirándulásról illetve Lőcséről. Lőcse a Szepességben (Spiš) található és az UNESCO világörökség része. A templom mellett látható egy középkori szégyenketrec, mely ma már szerencsére nincs használatban. Láthattuk a jó állapotban megőrzött városfalat. Legfontosabb történelmi emléket a lőcsei Szent Jakab Bazilika minort mi is megtekintettük. Gótikus hársból készült főoltára 18,62 m magas amit a középkori faszobrász Lőcsei Pál munkájaként tartunk számon. A számszimbolikája sem elhanyagolható, mert a 3 hajó a szentháromságot, az 5 ajtó pedig Krisztus 5 sebét szimbolizálja. A bazilika minor történetének felolvasása után (mert ilyen formában kaptuk az idegenvezetést) énekléssel tisztelegtünk Szent Jakab, aki a vándorok, harcosok és munkások védőszentje és Szűz Mária előtt.

A Kárpátokat a Duklai-hágónál szeltük át a jellegzetes serpentine úton. Este lehetőség volt ismerkedős beszélgetésen részt venni, ahol mindenki bemutatkozott és jókat beszélgettek.

2024.05.18.

A második nap reggeli után indultunk Rzeszowba. Az oda vezető úton Klára ellátott bennünket a szükséges információkkal, melyet színesebbé tett Lajos a kiegészítéseivel és a verssel, illetve én a rzeszowi ismertetőmmel. A városban idegenvezető fogadott minket. Még a parkolóban hallhattuk az alap statisztikai információkat a városról, illetve megerősítést kaptam arról, hogy valóban itt van az ország egyetlen pilótaképzője. Itt folyik a Wisłok folyó, melynek medre természetes módon változott az idők során.

Elsétáltunk a Lubomierskich soron, ami arról nevezetes, hogy itt agyagos út volt eredetileg és a helyi cégek névtáblákat vásároltak, amiből finanszírozták a kövezést. E mellett látható a szökőkút, ami bemutatóknak és vetítéseknek ad teret. Megálltunk a Lubomirski rezidenciánál, ahol a város birtokosai évek 200 éven át. A terület a kereskedelem miatt népszerű volt, például a törökök és tatárok az emberkereskedelem miatt jártak ide. 1845-ben a Lubomirski család eladta és szétosztotta a városi birtokait. A vár a bécsi kormány tulajdonába

kerül, mely börtönként funkcionált több tulajdonosa alatt is 1981-ig, ma pedig a területi bíróság található itt. Tovább sétáltunk az úgynevezett Gesztenye soron, ahol a házakat egy cég készítette megrendelésre a megrendelők rajzai alapján a 18-19. században. Mindegyik tükrözi a megrendelő ízlését.

Megálltunk Jan Pakosławic szobránál, aki a város első birtokosa, diplomata és harcos volt Nagy Kázmér idejében, aki 1354-ben ajándékozta neki Rzesowot, de a 13. századi kis falu 3 kilométerrel északabbra helyezkedett el. A területen két fontos kereskedelmi út keresztezte egymást: Itália – Baltikum közötti és Krakkó és Lemberg közötti. Innentől indult nagy fejlődésnek Rzesow. Az első tulajnak 3 Jan nevezetű fia volt, akik szintén magas tisztségeket töltöttek be: A Jagelló Egyetem rektora, lebergi püspök és a krakkói püspök. Az egykori 14 hektáros kastélypark egyetlen túlélője az itt álló 370 éves platánfa. Idegenvezetőnk még viccet is mesélt a 3 azonos nevű fiúhoz kapcsolódóan. Sétánk elvezetett a rádiószínhely mellett, amely osztrák időben a bécsi kormányzáság székhelye volt, innen pedig rátértünk a Május 3-a utcára. A köveken itt is a Lubomierski sorhoz hasonlóan nevek vannak a járóköveken. Az utca eredetileg a Lubomierski rezidenciától vezetett a templomig.

Az utcában található Szent Kereszt Templom. Piaristákat hozatott a Szepességből, akik a szegény gyerekeknek nívós oktatást biztosítottak. Tovább sétálva Konarski szobra mellett található a 360 éve működő oktatási intézmény, amit ma I. számú gimnáziumnak neveznek. Itt több híres lengyel végzett. A barokk templom és kolostorba mise miatt nem tudtunk bemenni, de az idegen vezető kárpótolt bennünket egy legendával, mely így szól: Lubomirski egyik fia katona volt és a pogányok elleni harcban is részt vett. Az úron, mikor éppen Magyarországon járt beleszeretett egy ottani lányba és megígérte neki, hogy amikor visszatér feleségül veszi. Azonban mire visszatért a menyasszony meghalt, így a fiú úgy rendelte, hogy amikor ő hal meg, akkor a hamvaikat szórják egy urnába, így a szíveik egyesülhetnek. Ez az urna pedig itt található, a Szent Kereszt Templomban.

Az utca egy részén ásatási feltáráskor megtalálták az eredeti 16. századi fával lerakott utcaszintet, ami közé földet tettek és a 19. századi ún. galíciai kockaköveket is feltárták. A mai járósínt 1,5 méterrel az eredeti felett található.

Nem messze innen fotózkodtunk a híres rockénekes Tadeusz Nalepa szobrával is.

A város legrégebbi épülete a 14. századi gótikus Szent Béla és Szaniszló templom. A 17. században majdnem az egész város elpusztult, ezért ötvözi ma az épület a gótikus és a barokk stílust. A főoltár a presbitérium teljes szélességében a Megfeszített Úr Jézust ábrázoló festményével, felette pedig a templom patrónusaival. A templom mellett a 17. század elején épült torony, négyzet alappal, 30,5 m magas. A sírköveken az alapítók utódjait láthatjuk:

vannak katonák, özvegy nők tipikus katolikus temetést szimbolizáló tartásban (jobb kéz a szíven) és egy fekvő özvegy is látható.

Sétánk során a város 16. századi térképét is láthattuk falfestményként, ami után a következő állomásunk a bazilika volt, amelyet 1620-ban a város birtokosa építtetett. Ez a védőrendszere egy elemét képezte, mert használható lőréses is vannak rajta. A legenda szerint a város szélén állt egy nagy körtefa, mely tövében volt egy szűzanya szobrocska. Aki ezt megtalálta elvitte a közeli templomba, de három nappal később megint ott volt, ezért építettek neki egy kis kápolnát, mely helyébe a város birtokosa inkább nagy kápolnát építtetett. Egyszer egy fiatal pár 1.5 éves vakon született gyermekét elhozta és szenteléskor az anya rátette a gyermekét az oltár elé s este kiderült, hogy a gyermek lát. Az esetet orvosok és profi vizsgálók is próbálták megmagyarázni, de végül a Vatikán csodának hirdette. Ma üveg mögött látható a szobrocska. Az oltár egyedülálló Európában díszítettségét és értékét tekintve.

Ezt követően a főtérre érve megtudtuk, hogy a 15. században itt kezdődött a város, amikor mindent fából építettek, de a 17. századi tűzvészek után megengedték a helyieknek az adó nem fizetését, hogy ösztönözzék őket a kőből való építkezésre. A ma látható Rynek épületei mind 18. századiak. Innen indulnak a város alatt vezető pincerendszerek is.

A hazafelé vezető úton Lajos felhívta a figyelmünket Mikszáth Kámán Kísértet Lublón című munkájára, mely nem csak kellemes olvasmány, de kapcsolódik kirándulásunkhoz a Tokaji borkereskedelemhez a lengyel urakkal. Még Bliznébe is eltaláltunk az itteni fatemplomhoz, amit nagyon szeretnénk volna megnézni belülről is, hiszen gazdagon van polichrómiával díszítve a 16-18. századokból. Ez után már csak a szállásra mentünk, ahol már várt ránk egy meghívott vendégünk, Elzbieta Śniezek, akinek édesapja Tápiószelén volt menekült.

2024.05.19.

Még Sanok előtt szeretnénk volna megkoszorúzni a Balassi Bálint emléktáblát, de nem igazán sikerült megtalálni, így rögtön Sanokba mentünk. Klára még a buszon rövid összefoglaló ismertetőt adott a városról. Itt a skanzen felé átkeltünk gyalogosan az Eiffel által tervezett hídon, majd meglátogattuk a skanzent, ahol a lemók és a bojkók életkörülményeit mutatták be, akik a ruszinokhoz hasonló népcsoportok voltak. Az egyesületet két csoportra osztották, hogy kényelmesebb legyen az idegenvezetés. A csoport, amellyel én voltam először a pajtába látogatott el, ami egy két világháború közötti tűzoltóautónak adott otthont. Itt még ki volt állítva tűzoltó egyenruha, sisak és trombita is, illetve Ferenc József emlékét is őrzi az épület.

Az órás házának berendezett épületet is megnéztük, aki nem csak itt dolgozott, de itt is lakott és jómódúnak számított. Innen a zsinagógába mentünk át, ami egy rekonstrukció. A területen a II. világháborúig jellemzők voltak a zsidó közösségek, de ez ma már egyáltalán nem így van. Az eredeti zsinagóga belseje polikrómiával volt lefestve, amik főleg allegorikus figurákat ábrázoltak. Az imateremben látható a megmaradt darabjai a tórának, amit egy lengyel pár menekített meg a tűztől.

A következő megállónk a kovácműhely volt, ami mindig a falu végén foglalt helyet és az egyetlen épület, aminek nem szalma teteje volt és az egészzet eredetiben hozták el valahonnan. A bojkok lakóépületeinek különböző szobáiba kívülről nyílt ajtó. Jellemzően a hegyvidékeken éltek és ökröket használtak a földműveléshez. Mindenhol döngölt földpadló volt, kivéve a tehenek alatt, ahol fapadlót raktak. A lakóterbe vezető ajtón magas küszöb volt a víz és az állatok ellen. Egy szobában akár 11 ember is lakhatott, ahol a házigazda foglalta el az ágyat a többiek a fal melletti padokon. Az étrendjük zöldségek, gyümölcsökből állt, főleg káposztát ettek, illetve kenyeret sütöttek. Hús csak nagyon ritkán volt, mivel az erdőben nem vadászhattak. Télen len- és kendervásznakat szöttek, hogy legyen tavaszra új ruha. A házakban a szent képek széként is funkcionáltak, mivel a házakat nem zárták. A mestergerendán a jelzések keresztény és pogány ünnepeket is jelöltek.

Az iskolába a gyerekek ősszel és télen jártak, itt az I. világháború végéig működött. 3-5-ig tartott a tanítás egy szünettel. Írni tanulni agyagtáblára tanultak, ceruzát akkor kaptak, ha már ment nekik, és lúdtollat csak a gyöngybetűvel írók kaphattak. Lengyel nyelvet, matematikát és történelmet tanultak itt a diákok, de nem volt senkinek érdeke, hogy a gyerekek sokat tudjanak. A tanító állami fizetés mellett a falu tartotta el, a tanteremből nyíló szobában lakott a tanító családjával együtt. Innen ered a lengyel mondás: „Tojásért végezte az iskolát”. Az itt kiállított 1880-as térképen nem létezik Lengyelország, mivel a felosztása utáni állapotokat mutatja. Érdekesség, hogy ezt a szétosztást egyedül Törökország (a korszakban Oszmán Birodalom) nem ratifikálta Sobieski János miatt, mert hatalmas sikereket ért el az Oszmán Birodalommal szemben.

Jártunk az úgynevezett egyosztatú típusú házban, ahol a tehenekkel együtt éltek, hiszen azok is melegítették az embereket a hideg éjszakákon a füstös szobában. Mellette található a kis kertben Szent Ambrus szobra a méhkaptárakkal együtt, aki a méhészet védőszentje, illetve az itt található szentély volt az első épület a skanzenben.

A skanzen megtekintése után egyéni városnézés volt a program, lehetett fotózkodni Švejkkel a derék katonával és sétálni egyet, beülni egy étterembe, vagy fagyfaltozni. Innen mentünk át közösen a sanoki múzeumba, ahol megtekintettük az ortodox és görögkeleti

ikonkiállítás és aki felmerészkedett a harmadik emeletre Zdzisław Beksiński (1929-2005) műveiből álló kiállítást is megtekinthette, aki egy köztisztelőben álló impresszionista és szürrealista művész volt.

Hazafelé megálltunk Rymanówban, ahol szerencsére megtaláltuk az iskola épületét, aminek a falán található Balassi Bálint emléktáblája, ahol Dózsa Lajos, Baka Györgyi segítségével megemlékeztünk a költőre, meghallgattuk Kobzos Kiss Tamás előadásában egy Balassi dalt adott elő és nem utolsó sorban az érdi Csuka Zoltán Városi Könyvtár vendége is volt. Végül koszorút is helyeztünk el itt. Innen indultunk vissza a szállásra.

2024.05.20.

Az utolsó nap délelőttjét Krosnóban töltöttük a csodás idegenvezetőnkkel. A város nagyon fontos kereskedelmi pont volt szintén, főleg magyar szempontból és sok utca viseli a magyar (węgierski) nevet, mert a magyar borkereskedlem járult hozzá a város felemelkedéséhez. Ide is kapcsolódik egy lengyel mondás: „Nincs jobb bor a magyar bornál”. Sok magyar kereskedő is lakott itt, például a híres Kállai doktor, aki részt vett a lengyel felkelésben. Alaposan megnéztük a város történelmi makettjét, ami a főtér kútján van. Itt látszott a két bástya, egyik Krakkó, a másik Magyarország felől, amiből mára már nem maradt semmi.

A ferences templomhoz átsétálva újabb magyar vonatkozással ismerkedhettünk meg, ami II. Rákóczi Györgyhez kapcsolható, aki Lengyelország felosztása után megtámadta Krosnot, azonban a helyiek imádkoztak és megjelent egy vörös lándzsa és ezt Rákóczi figyelmeztetésnek vette. Itt is megbizonyosodhattunk róla, hogy a nem mindig felhőtlen kapcsolatok ellenére ma is élő s virágzó kapcsolatot ápolnak a lengyelek és magyarok is egyaránt. A templomban megnéztük a fali Szűzanyát a kiseddel az oltár fölött.

A főutcán két emléktáblát is megnéztünk és egyiknél meg is megemlékeztünk az ún. magyar kapuról. A főtér másik oldalán egy zalaegerszegi keramikus munkáját néztük meg, ami a lengyel-magyar barátságot szimbolizálja és a lengyel-magyar Madonna nevet viseli. A Portiusa utcában egy kommunizmus áldozatainak állított emléktábla mellett van egy híresen magyarbarát antikvárius boltja, ami néhányunk nagy bánatára zárva volt, de így lesz még okunk visszajönni látogatni.

A kereskedő szobránál az idegenvezető elmesélte a legendát a kereskedőről és az ördögről. Ez a lengyel, de skót származású borkereskedő egyszer szokatlan dolgot vett észre a hordók gurításakor, és amikor megvizsgálta ékszereket talált bor helyett. Azt tervezte ki az ördög, hogy emiatt majd eladja a lelkét a kereskedő, de ő becsületes ember volt, visszavitte az

ékszereket, de senki nem jelentkezett értük, ezért az összegből templomot építtetett. Az valóban igaz a legendából, hogy gazdag volt, mivel ő volt a kizárólagos szállítója a magyar boroknak a svéddekhez és a templomot is ő finanszírozta.

A petróleumlámba feltalálója is Ignacy Łukasiewicz itt élt, aki eredetileg patikus volt. A golyóálló mellény feltalálója, Jan Szczepanik is helyi, mindkettejük a tiszteletére látható itt falfestmény az utcában.

Utolsó megállónk Łuźna volt. Itt a 123-as számú temetőbe mentünk, ahova felkísérte a csoportot a város polgármestere és az ő asszisztense is és beszédet is mondott a polgármester, Mariusz Tarsa. Méltóan megemlékeztünk az I. világháború halottjairól, elhelyeztük a koszorút és el is eredt az eső. Innen már csak a hazajutás volt a célunk. Az úton hazafelé keresztül mentünk Krynica-Zdrójon, ahol Jan Kiepurának, a világ legszebb hangú tenorjának szobra látható. Nem mellesleg magyar származású felesége volt Eggerth Márta.

Így telt a négy napos kirándulásunk a Beszkidekben, és még akaratlanul is léptenyomon magyar vonatkozásokba botlottunk. A "Pozitív kisugárzás" címet azért adtam a beszámolómnak, mert pont akkor nem esett az eső, amikor igazán szükséges volt, és induláshoz közel, vagy még a buszon voltunk, amikor esett az eső, így azt mondhatom, hogy minden jól volt időzítve, köszönhetően a tagtársak pozitív kisugárzásának. A kirándulást 42-en kezdtük meg és 42-esn is fejeztük be, plusz ugye a sofőr, akinek nagyon köszönjük a biztonságos vezetést.

Érd, 2024.05.22.

Vernyik Anett